

CENTLIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBINIO SOCIALINIO DRAUDIMO ĮSTATYMO NR. I-1336 15 STRAIPSNIO
PAKEITIMO, LIETUVOS RESPUBLIKOS NEĮGALIŲJŲ SOCIALINĖS INTEGRACIJOS
ĮSTATYMO NR. I-2044 PAKEITIMO ĮSTATYMO NR. XIV-1722 3 STRAIPSNIO
PAKEITIMO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS ASMENS SU NEGALIA TEISIŲ
APSAUGOS PAGRINDŲ ĮSTATYMO NR. I-2044 10 STRAIPSNIO PAKEITIMO
ĮSTATYMŲ PROJEKTŲ
AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslas ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo Nr. I-1336 15 straipsnio pakeitimo (toliau – VSD įstatymo projektas), Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymo Nr. XIV-1722 3 straipsnio pakeitimo (toliau – NSI įstatymo projektas) ir Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo Nr. I-2044 10 straipsnio pakeitimo (toliau – ASNTAP įstatymo projektas) įstatymų projektai (toliau kartu – Įstatymų projektai) parengti siekiant užtikrinti visapusišką ir tvarią asmenų su negalia integraciją į darbo rinką, skatinant lygias galimybes ir mažinant diskriminaciją.

Įstatymų projektų tikslas – išplėsti šiuo metu teikiamus viešus duomenis papildomais statistiniais rodikliais, kurie leistų geriau atspindėti viešojo ir privataus sektorių subjektų apdraustųjų asmenų su negalia skaičių procentais, apskaičiuotą nuo bendro darbuotojų skaičiaus. Įstatymų projektais taip pat siekiama sudaryti galimybę aiškiau vertinti, kaip efektyviai valstybės ir savivaldybių valdomos organizacijos bei privataus sektoriaus subjektai prisideda prie žmonių su negalia įtraukimo į darbo rinką, tiksliau analizuoti esamą situaciją bei priimti duomenimis grįstus sprendimus rengiant politikos priemones, susijusias su asmenų su negalia politika, įtrauktimi ir užimtumo skatinimu, o taip pat vertinti, ar konkrečios įstaigos ar sektoriai pakankamai dėmesio skiria įtraukties užtikrinimui, bei stebėti pažangą.

Lietuvos Respublikos Seimas 2022 m. gruodžio 20 d. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymu priėmė naujos redakcijos Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymą Nr. XIV-1722 (toliau – ASNTAP įstatymas).

ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyta, kad valstybės ir savivaldybių įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, darbuotojų su negalia

skaičius nuo 2024 m. sausio 1 d. turi sudaryti ne mažiau kaip 5 procentus bendro darbuotojų skaičiaus, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų. Priimdamas šį įstatymą Lietuvos Respublikos Seimas Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymo Nr. I-2044 pakeitimo įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatė, kad ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punktas galioja iki 2028 m. sausio 1 d.

Atsižvelgiant į tai, kad 2022 metais inicijuoti pokyčiai jau dabar palengvino asmenų su negalia padėti darbo rinkoje, prisidėjo prie stereotipų šalinimo ir padidino jų užimtumą, NSI įstatymo projektu siūloma atsisakyti nuostatos, numatančios, kad ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punktas galioja iki 2028 m. sausio 1 d. ir dirbančių asmenų su negalia skaičiaus reikalavimą viešajame sektoriuje palikti neterminuotam laikotarpiui. Atsisakius termino, reikalavimas dėl 5 procentų dirbančių asmenų su negalia skaičiaus taptų nuolatiniu, o tai užtikrintų, kad asmenų su negalia įdarbinimo skatinimas viešajame sektoriuje būtų ne laikina priemonė, o ilgalaikė sistemos dalis. Termino panaikinimas leistų šiam procesui toliau įsibėgėti ir duotų dar didesnę naudą, o taip pat sustiprintų lygių galimybių principo įgyvendinimą, užtikrinant, kad asmenys su negalia turėtų tokias pat galimybes įsidarbinti viešajame sektoriuje, kaip ir kiti asmenys.

Šiuo metu didžiausias dėmesys asmenų su negalia teisių užtikrinime skiriamas viešajam sektoriui, tačiau didžioji dalis dirbančiųjų yra įdarbinta privačiame sektoriuje, todėl jam taip pat tenka socialinė atsakomybė užtikrinti lygias galimybes visiems piliečiams, įskaitant asmenis su negalia. Kuo daugiau asmenų su negalia bus įdarbinta įvairiose įmonėse, tuo greičiau keisis visuomenės požiūris į jų galimybes ir potencialą. ASNTAP įstatymo projektu siūloma rekomenduoti privataus sektoriaus subjektams, kurių apdraustųjų asmenų skaičius yra didesnis negu 25, taikyti ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatytą dirbančių asmenų su negalia skaičiaus kriterijų. Rekomendacijos paskatintų privataus sektoriaus subjektus savanoriškai prisidėti prie visapusiško ir tvaraus asmenų su negalia integracijos į darbo rinką užtikrinimo, skatintų lygias galimybes ir mažintų diskriminaciją.

Svarbu pabrėžti, kad ASNTAP įstatymo projektu siūloma nustatyti tik rekomendacijas, o ne privalomas kvotas, nes tai leistų įmonėms lanksčiau prisitaikyti prie individualių aplinkybių ir galimybių, tačiau kartu paskatintų jas aktyviai prisidėti prie asmenų su negalia integracijos į darbo rinką.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad daugelis Europos Sąjungos šalių yra nustačiusios kvotas arba rekomendacijas dėl asmenų su negalia įdarbinimo tiek viešajame, tiek privačiame sektoriuje. Tai rodo, kad toks požiūris yra veiksmingas ir atitinka bendrą Europos Sąjungos politiką.

VSD įstatymo projektas parengtas siekiant padidinti Valstybinio socialinio draudimo fondo viešai teikiamų duomenų apimtį apie valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar

dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, o taip pat privataus sektoriaus subjektuose, kuriuose yra 25 ir daugiau darbuotojų, apdraustųjų asmenų su negalia skaičius procentais, apskaičiuotais nuo bendro darbuotojų skaičiaus. Šie papildomi statistiniai duomenys leistų geriau atspindėti viešojo ir privataus sektorių subjektų apdraustųjų asmenų su negalia skaičius procentais, apskaičiuotus nuo bendro darbuotojų skaičiaus, leistų stebėti pažangą ir vertinti, ar konkrečios įstaigos ar sektoriai pakankamai dėmesio skiria įtraukties užtikrinimui.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymų projekto iniciatorius ir rengėjas yra Lietuvos Respublikos Seimo narys Linas Kukuraitis.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Šiuo metu ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatytas reikalavimas, jog valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos, užtikrindamos asmenų su negalia teisę į užimtumą ir teisę į profesinę reabilitaciją, lygiai su kitais asmenimis, pagal kompetenciją, valstybės ir savivaldybių įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, darbuotojų su negalia skaičius nuo 2024 m. sausio 1 d. turi sudaryti ne mažiau kaip 5 procentus bendro darbuotojų skaičiaus, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų, galioja iki 2028 m. sausio 1 d.

Be to, šiuo metu Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas nenumato galimybės viešai skelbti informacijos apie privačiame sektoriuje bei valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų, apdraustųjų asmenų su negalia skaičių procentais, apskaičiuotą nuo bendro darbuotojų skaičiaus.

Taip pat šiuo metu nenumatytos rekomendacijos privataus sektoriaus subjektams, kurių apdraustųjų asmenų skaičius yra didesnis negu 25, taikyti ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatyto dirbančių asmenų su negalia skaičiaus kriterijaus.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

NSI įstatymo projektu siūloma atsisakyti nuostatos, numatančios, kad ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punktą galioja iki 2028 m. sausio 1 d. ir dirbančių asmenų su negalia skaičiaus reikalavimą viešajame sektoriuje palikti neterminuotam laikotarpiui. Atsisakius termino, reikalavimas dėl 5 procentų dirbančių asmenų su negalia skaičiaus taptų nuolatiniu, o tai užtikrintų, kad asmenų su negalia įdarbinimo skatinimas viešajame sektoriuje būtų ne laikina priemonė, o ilgalaikė sistemos dalis.

ASNTAP įstatymo projektu siūloma rekomenduoti privataus sektoriaus subjektams, kurių apdraustųjų asmenų skaičius yra didesnis negu 25, taikyti ASNTAP įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkte nustatytą dirbančių asmenų su negalia skaičiaus kriterijų. Rekomendacijos paskatintų privataus sektoriaus subjektus savanoriškai prisidėti prie visapusiško ir tvaraus asmenų su negalia integracijos į darbo rinką užtikrinimo, skatintų lygias galimybes ir mažintų diskriminaciją.

VSD įstatymo projektu siūloma nustatyti, kad vieši ir skelbtini draudėjo duomenys, be jau nustatytų, taip pat yra draudėjo, kurio apdraustųjų asmenų skaičius yra didesnis negu 25, apdraustųjų asmenų su negalia skaičius procentais, apskaičiuotas nuo bendro darbuotojų skaičiaus. Vieši statistiniai duomenys leis aiškiau vertinti, kaip efektyviai viešojo ir privataus sektorių įmonės ir įstaigos prisideda prie žmonių su negalia įtraukimo į darbo rinką.

Šie viešinami duomenys užtikrintų valstybės ir savivaldybių įstaigų, įmonių ir akcinių bendrovių veiklos skaidrumą bei paskatins jas tinkamai įgyvendinti Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatyme nustatytas asmenų su negalia teises į užimtumą ir į profesinę reabilitaciją. Be to, tai padėtų tiksliau įvertinti, kaip valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, įgyvendina Lietuvos Respublikos asmens su negalia teisių apsaugos pagrindų įstatymo 10 straipsnio 2 dalies 4 punkto nuostatas, kuriose nustatytos įdarbintinų asmenų su negalia kvotos, t. y. sudarytų galimybę visuomenei stebėti jų socialinės atsakomybės vykdymą. Duomenų viešinimas sudarytų paskatas privataus sektoriaus bei valstybės ir savivaldybių įstaigoms bei įmonėms labiau rūpintis asmenų su negalia įdarbinimu, taip prisidedant prie įtraukesnės darbo aplinkos kūrimo.

Be kita ko, viešinami duomenys leis tiksliau analizuoti esamą situaciją bei priimti duomenimis grįstus sprendimus rengiant politikos priemones, susijusias su asmenų su negalia politika, įtrauktimi ir užimtumo skatinimu, o taip pat įgalins vertinti, ar konkrečios įstaigos ar sektoriai pakankamai dėmesio skiria įtraukties užtikrinimui, bei leis stebėti pažangą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru

dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymų projektus, neigiamų pasekmių nenumatoma. Įstatymais bus užtikrintas didesnis ir tikslesnis darbuotojų bei visuomenės informuotumas apie asmenų su negalia įdarbinimo privataus sektoriaus bei valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse, kurių akcininkė yra valstybė ar savivaldybė, viešosiose įstaigose, kurių steigėja ar dalininkė yra valstybė ar savivaldybė, kuriose valstybei ar savivaldybei nuosavybės teise priklausanti kapitalo dalis suteikia 1/2 ar daugiau balsų, jeigu šiose organizacijose yra 25 ir daugiau darbuotojų, skaičius procentais, bei atsirastų prielaidos vertinti, kaip valstybės ir savivaldybės įstaigose, įmonėse, akcinėse bendrovėse laikomasi įstatymų nustatytų reikalavimų.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priėmus Įstatymo projektą, tiesioginio poveikio kriminogeninei situacijai ir korupcijai nenumatoma.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas nesusijęs su verslo sąlygomis ir jo plėtra.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas strateginio lygmens planavimo dokumentams neprieštarauja.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą. Kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus Įstatymo projektą, reikės priimti jį įgyvendinančius poįstatyminius teisės aktus ir numatyti technines priemones duomenų skelbimui.

10. Ar įstatymų projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų. Įstatymo projekte nepateikiama naujų sąvokų ir sąvokas įvardijančių terminų, todėl jie nevertintini Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Priėmus Įstatymo projektą, Vyriausybė arba jos įgaliota institucija patvirtins konkrečias duomenų skelbimo formas.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Įstatymo projektui įgyvendinti papildomų valstybės ar savivaldybių biudžetų lėšų nereikės.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant įstatymo projektą, specialistų vertinimų ir išvadų neprašyta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai: „asmuo su negalia“, „įtrauktis“, „statistika“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Nėra.

Teikia

Seimo nariai